EDUSKUNNAN APULAISOIKEUSASIAMIES

Helsinki 14.10.2015 Dnro 4330/5/15

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Vankiterveydenhuollon yksiköstä ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 49/2015 vp)
Aika: 15.10.2015 klo 10:00
Paikka: Lakivaliokunnan kokoushuone 4002, Pohjoinen Rautatiekatu 9

Pyydettynä lausuntona totean eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian puolesta ystävällisesti seuraavan.

1 Organisatorinen perusratkaisu

Eduskunnan oikeusasiamies Petri Jääskeläinen antoi 31.8.2015 yksityiskohtaisen lausunnon käsiteltävänä olevan hallituksen esityksen luonnoksesta sosiaali- ja terveysministeriölle (dnro 3133/5/15). Siinä hän piti ehdotettua lainsäädäntöä tarpeellisena ja oikeasuuntaisena. Tällä hän tarkoitti erityisesti sitä, että vankiterveydenhuolto siirtyy STM:n alaisuuteen ja että Valviran ja aluehallintoviraston toimivalta laajennetaan koskemaan myös vankiterveydenhuollon organisaatiovalvonta.

Toisaalta oikeusasiamies piti lausunnossaan erittäin ongelmallisena sitä, että Psykiatrisen vankisairaalan Turun yksikölle esitettiin oikeutta suorittaa eräitä vankeuslain mukaisia vartiointitehtäviä. Lausunnossa todettiin, että ehdotetut laajennukset ovat selvässä ristiriidassa sen kanssa, mikä on terveydenhuoltohenkilöstön ja erityisesti lääkärin tehtävä vankeinhoidossa eli vankien terveydenhuollosta huolehtiminen.

Tässä asiassa hallituksen esityksessä on tehty asianmukainen korjaus. Esityksessä on luovuttu säätämästä Psykiatrisen vankisairaalan Turun yksikölle valvontatoimivaltuuksia. Esityksen mukaan Vankiterveydenhuollon yksikön terveydenhuoltohenkilöstön asema ja toimivaltuudet olisivat samat kuin muussakin terveydenhuollossa (s. 32 ja 37). Kuten oikeusasiamiehen lausunnossa, esityksessä on todettu, että muutosten tavoitteena on toteuttaa vakiintuneena pidettyä vankeinhoidon kansainvälisoikeudellista periaatetta, jonka mukaan vankilan terveydenhuoltohenkilökunnan ei tule osallistua minkäänlaisiin valvonnan ja järjestyksen ylläpidon tehtäviin (s.28). Samoin esityksessä on yhteiskunnallisia vaikutuksia koskevassa osiossa (s. 36) todettu oikeusasiamiehen tavoin, että terveydenhoito- ja valvontatehtävien erottaminen toisistaan mahdollistaa terveydenhuoltohenkilökunnan ammattieettisten velvollisuuksien toteutumisen aikaisempaa pa-

Osoite: 00102 Eduskunta
Puhelin: (09) 4321
Telefax: (09) 432 2268
Sähköposti: oikeusasiamies@eduskunta.fi
Internet: www.oikeusasiamies.fi

remmin. Terveydenhuoltohenkilöstön näkökulmasta siirto tukee todellisen ja koetun riippumattomuuden lisääntymistä.

Omana kannanottonani totean, että hallituksen esityksen myötä Turun vankilassa siirrytään samaan järjestelyyn kuin muissa rikosseuraamusalan piirissä toimivissa terveydenhuollon yksiköissä, joissa vankien terveydenhuolto ja valvonta on selkeästi eriytetty toisistaan. Paitsi edellä todetuista periaatteellisista syistä, myös käytännön kannalta on mielekästä, että oikeusministeriöstä sosiaali- ja terveysministeriön alaisuuteen siirtyvässä vankien terveydenhuollossa on käytössä vain yksi toimintamalli, jota voidaan selkeästi ohjata ja ohjeistaa.

2 Valvonta tehostuu

Hallituksen esityksen jaksossa keskeiset ehdotukset (s. 31) todetaan, että terveyden- ja sairaanhoitotoiminta jatkuu entisissä toimitiloissa, joista vastaa edelleen Rikosseuraamuslaitos. Samassa yhteydessä (s. 32–33) kerrotaan niistä toimenpiteistä, joihin Valvira ja aluehallintovirasto voivat ryhtyä silloin, kun vankiterveydenhuollon järjestämisessä tai toteuttamisessa havaitaan potilasturvallisuutta vaarantavia puutteita tai toiminta on muutoin lain vastaista. Valvontaviranomaisilla on oikeus antaa määräyksiä toiminnan korjaamisesta määräaikaan mennessä ja tehostaa määräyksiä tarvittaessa uhkasakolla. Valvontaviranomaiset voivat myös kieltää tai keskeyttää organisaation toiminnan tai osan siitä potilasturvallisuuden sitä edellyttäessä välittömästi.

Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että jos Rikosseuraamuslaitoksen terveydenhuoltoon tarjoamat tilat eivät ole asianmukaiset, niiden käyttö voidaan kieltää.

3 Kumppanuussopimus

Hallituksen esityksen jaksossa keskeiset ehdotukset (s. 31) todetaan myös, että Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos ja Rikosseuraamuslaitos sopivat hallinnonalasiirtoon liittyvistä yksityiskohdista erillisessä kumppanuussopimuksessa. Kumppanuussopimus on uusi asia eli sitä ei vielä luonnoksessa ollut.

Selvyyden vuoksi on syytä todeta, että perus- ja ihmisoikeuksien turvaamiseksi rikosseuraamusala on erittäin tarkasti säänneltyä toimintaa. Säännöksiin ei sisälly mahdollisuutta esimerkiksi sopia järjestelyistä, jotka poikkeavat lakien ja asetusten sisällöstä eikä myöskään ole mahdollista sopia asioista, joista tulisi säätää laissa tai asetuksessa.

4 Henkilöstön asema ja toimivaltuudet

Hallituksen esityksen organisaatio- ja henkilöstövaikutuksia käsittelevässä jaksossa todetaan vankiterveydenhuollon henkilöstön aseman muutos (s. 34). Hallinnonalasiirto muuttaa siirtyvän henkilöstön asemaa siten, että Vankiterveydenhuollon yksikön virkamiehet eivät enää jatkossa ole Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehiä, joten heidän toimivaltuuksiinsa valvontatehtävien suhteen ei enää voida soveltaa

vankeuslakia tai tutkintavankeuslakia. Hallituksen esityksen mukaan vankilan valvontatehtävät ja terveydenhuoltotehtävät erotetaan toisistaan.

Tässä kohdassa hallituksen esityksen teksti on hyvin kategorista. Käytännössä valvonta- ja terveydenhuoltotehtävien erottelu ei kuitenkaan ole yksiselitteistä. Valvontahenkilöstö hoitaa esimerkiksi lääkkeiden jakelua vangeille erityisesti iltaisin ja viikonloppuisin. Jo resurssisyistä tämä tulee uudistuksen jälkeenkin jatkumaan, minkä vuoksi on huolehdittava esimerkiksi siitä, että valvontahenkilöstöllä on lääkejakelun suorittamisen edellyttämä koulutus ja perehdytys. Vastavuoroisesti tulee huolehtia hallituksen esityksessä todetulla tavalla, että terveydenhuoltohenkilöstö tuntee vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoon liittyvän lainsäädännön sekä vankien oikeudet ja velvollisuudet.

5 Potilastietojen luovuttaminen

Hallituksen esityksessä on huomioitu oikeusasiamiehen lausunnossakin todettu kysymys potilastietojen luovuttamisesta. Siinä ehdotetaan, että potilastietoja voidaan luovuttaa myös teknisen käyttöyhteyden avulla (s. 43). Sen sijaan esityksessä ei ole otettu kantaa oikeusasiamiehen lausunnossa esitettyyn kysymykseen siitä, onko Rikosseuraamuslaitoksella oikeus luovuttaa terveydenhuoltoyksikölle omaaloitteisesti tietoja, joita terveydenhuollon olisi tarpeellista tietää esimerkiksi turvallisuussyistä, mutta joita terveydenhuolto ei välttämättä osaa tai tiedä kysyä. Tämä voisi olla tärkeää nimenomaan terveydenhuoltohenkilöstön turvallisuussyistä.

6 Yhteenveto

Kuten edellä on todettu, hallituksen esitys on käsitykseni mukaan oikeaan suuntaan menevä ja vielä viime vaiheessa myös kiitettävällä tavalla parantunut annettujen lausuntojen johdosta. Selvää kuitenkin on, että terveydenhuolto- ja valvontatehtävien toiminnallinen eriyttäminen tulee jatkossakin olemaan haaste. Yhtäältä kysymys on tila- ja henkilöstöresursseista, toisaalta terveydenhuolto- ja valvontatehtävien käytännön järjestämisestä niin, että toimintaroolit ovat molemmin puolin selkeät.

Helsingissä 14.10.2015

Jussi Pajuoja
Eduskunnan apulaisoikeusasiamies